

СЕКЦІЯ № 3
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

АВДЄЄВА Галина,
*провідний науковий співробітник, кандидат
юридичних наук, Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності імені академіка
В.В. Сташиса Національної академії правових
наук України*

**ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В
УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Армія РФ принесла в Україну масові вбивства мирних людей, знищення об'єктів інфраструктури та помешкань громадян, гвалтування жінок і дітей, мародерство. Внаслідок цього порушені права громадян України, закріплені у Розділі I Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) та її протоколах №№ 1, 4, 6, 7, 12 і 13. [1, с. 116.] Це, насамперед, право на життя (ст. 2 Конвенції); заборона катувань (ст. 3 Конвенції); заборона рабства (ст. 4 Конвенції); заборона дискримінації (ст. 14 Конвенції); право на власність (ст. 1 Протоколу № 1); право на освіту (ст. 2 Протоколу № 1); право на свободу і особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції), право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції); заборона покарання без закону (ст. 7 Конвенції); право на ефективний засіб правового захисту (ст. 13 Конвенції) та ін. [2].

В Україні створили онлайн-архів для документування скоєних військовими РФ воєнних злочинів в Україні. [3]. Накопичення інформації про такі злочини є лише підготовчим етапом до їх розслідування. Провина представників російської влади і військових армії РФ має бути доведена шляхом ретельного збирання процесуальних доказів. Під час такого розслідування потрібно не лише довести, що ці злочини були вчинені, а й пов'язати їх з конкретними особами-злочинцями, висунути їм обґрунтоване обвинувачення та притягнути до відповідальності.

Злочини, скоєні військовими РФ на території України, є надзвичайно масштабними і їх розслідування передбачає дослідження значного обсягу подій, ретельне збирання безлічі доказів і проведення великої кількості судових експертиз.

Навіть в мирний час слідчі в окремих випадках чекали результатів окремих судових експертиз до двох років, а в умовах воєнного стану, коли багато судових експертів набули статусу біженців або внутрішньо переміщених осіб і не мають можливості виконувати свої професійні обов'язки, отримати висновок експерта стало ще складнішим.

Слід зауважити, що в умовах воєнного стану значна кількість

співробітників державних експертних установ не в змозі виконувати свої професійні обов'язки через їх перехід до армії або територіальної оборони, зайняття волонтерською діяльністю, виїзд за межі свого населеного пункту. При цьому ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» містить заборону на проведення недержавними експертами криміналістичних (більше 30 видів), судово-медичних та судово-психіатричних судових експертиз. [4].

В Україні існують проблеми із залученням судово-медичного експерта, а суди в окремих випадках не визнають його висновки джерелами доказів у кримінальних провадженнях через те, що судово-медичні експертизи згідно зі ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» дозволено проводити виключно в державних експертних установах, якими не є всі Бюро судово-медичних експертиз в Україні (вони належать до об'єктів комунальної власності). [5, с. 89].

Експерт з питань міжнародного кримінального права Уїлліам Вілей справедливо наголошує на тому, що «масштаби ймовірних злочинів, скоєних військовими РФ на території України такі значні, що українська влада навряд чи має достатні ресурси, щоб самотужки з цим справитися». [6]. Тобто, процес збирання доказів, які зазвичай отримуються шляхом призначення і проведення судових експертиз, в умовах воєнного стану став набагато складнішим, ніж у мирний час.

На відміну від України, у країнах-членах Ради Європи залучення експерта здійснюється згідно з «Керівними принципами щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав – членів Ради Європи». Відповідно до п.п. 33, 34 даного документу суд може залучати будь-якого експерта за наявності у нього певних спеціальних знань (або досвіду чи практичних навичок) незалежно від того, чи є він державним або приватним та чи зазначений він в Списку експертів.

До експерта за порушення професійних обов'язків можуть застосовуватися різні санкції, а саме: конфіскація платежу за проведення експертизи, дискваліфікація як експерта, адміністративний штраф або арешт, кримінальне переслідування, дисциплінарні наслідки або позови про відшкодування збитків (п. 117).

Скасування монополії державних експертних установ на проведення значної кількості судових експертиз в Україні та реформування системи експертного забезпечення правосуддя за аналогією з країнами-членами Ради Європи сприятиме реалізації права громадян України на справедливий суд (ст. 7 Конституції України та ст. 6 ЄКПЛ) та підвищити достовірність висновку експерта в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 208 с.
2. The European Convention on Human Rights. Council of Europe. URL <https://v.gd/pip3xm> (дата звернення 20.04.2022)

3. Russia's war crimes. URL: <https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/> (дата звернення 12.04.2022)

4. Про судову експертизу. Закон України № 4038-ХІІ від 25.02.1994. Редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 18.04.2022)

5. Авдєєва Г. К. Місце судової експертизи у науково-технічному забезпеченні слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження. Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Борисов та ін. Вип. 41. Харків: Право, 2021. С. 88-93.

6. Вікторія Власенко. Що може стати надійними доказами злочинів армії РФ в Україні. Deutsche Welle (Німеччина). 08.04.2022. URL: <https://p.dw.com/p/49bsb> (дата звернення 19.04.2022)